

Komentari na strateški cilj 8 – “Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” kao sastavni dio Nacrta nacionalne strategije razvoja do 2030. godine

Slazemo se s premisom o tranziciji na nisko ugljičnu ekonomsku strukturu. U tome duhu, važno je imati sljedeće ključne aspekte na umu:

1. Svaki pristup ovoj temi mora uzeti u obzir objektivna fiskalna ograničenja te transparentno izložiti troškove i koristi svake predložene mjere za ostvarenje nisko ugljične ekonomije.
2. U fazi tranzicije na nisko ugljičnu ekonomiju, Hrvatska mora osigurati energetska sigurnost, uključujući pristup fosilnim gorivima, kako bi potaknula gospodarski rast i razvoj – pristup baznoj energetici uvjet je za prijelaz na nisko ugljičnu ekonomiju.
3. Mnoge članice EU poput Njemačke, Nizozemske i Italije koje dugo koriste ugljikovodike i koje su u određenoj mjeri iskoristile vlastite naftne i plinske resurse sada grade dodatnu infrastrukturu za uvoz ugljikovodika. Najkontroverzniji primjer je njemačko-ruski projekt Nordstream II cjevovod za uvoz plina.
4. U 2019. godini Hrvatska je nabavila 17% struje iz Nuklearne elektrane Krško, čiji je 50-postotni vlasnik zajedno sa Slovenijom. Pogon ima uporabnu licencu do 2043. godine. Zamjena ovog nisko ugljičnog izvora bazne energije ključno je pitanje s obzirom da izravno utječe na stabilnost i pouzdanost pristupu energiji za Hrvatsku. Osim toga, energija iz ovog izvora bitno doprinosi ispunjenju nisko ugljičnih ciljeva. Njemačka odluka iz 2011. godine da postupno stavi domaću nuklearnu industriju izvan pogona potaknula je porast korištenja prirodnog plina i ugljena kako bi nadomjestila izostanak nuklearne energije, što jasno pokazuje koliko je izazovno mijenjati energetska miks jedne države.
5. Hrvatski dio Jadranskog mora dobrim je dijelom neistraženo područje u kontekstu nafte i plina. Proizvodnja u Uvali Kavala u Grčkoj pokazuje da je moguće proizvoditi naftu i plin uz turizam i ostale ekonomske aktivnosti i poticati regionalni razvoj. Potencijalno otkriće nafte i plina, osim što bi osiguralo pristup domaćim fosilnim gorivima, unaprijedilo joj energetska sigurnost, povećalo porezne prihode i stvorilo visoko plaćena specijalizirana radna mjesta, potaknulo bi domaću industrijsku bazu osobito industrije koje ovise o pouzdanom, efikasnom, stabilnom i cjenovno prihvatljivom pristupu energetici poput staklenika, proizvodnje gnojiva, petrokemija i ostalo. Proizvodnja nafte i plina u Jadranu omogućila bi Hrvatskoj da intervenira kod prirodnih izlivanja nafte i plina u mora. Također, bolje bi se mogla suprotstaviti protuzakonitom izlivanju nafte koja se često događa u Jadranu i koje je, čini se, usko povezano s tankerskim trasama preko kojih se uvozi nafta u regiju. Konačno, istraživanje i potencijalna proizvodnja nafte u Jadranu bio bi još jedan alat u osiguranju suverenosti nad hrvatskim dijelom Jadranskog mora.
6. Razvoj tehnologija za ostvarenje ugljične neutralnosti poput uklanjanja i skladištenja ugljika izvedenice su postojećih tehnologija u naftnoj i plinskoj industriji te se smatraju dijelom tercijarnih metoda crpljenja nafte i plina. Koristeći postojeće sinergije, Hrvatska može osigurati i

razviti postojeću industrijsku bazu i produljiti vijek postojećih naftnih i plinskih polja. Koristeći postojeću infrastrukturu, otklonila bi potrebu za izgradnju dodatne infrastrukture za uvoz nafte i plina. Ovo bi također osiguralo pristup najnovijoj tehnologiji koja ima cilj ostvariti nisko ugljičnu budućnost.

7. Ovaj bi pristup INA/MOL omogućio odgodu stavljanja izvan pogona starijih naftnih i plinskih polja i potaknuo korištenje postojeće infrastrukture za gore spomenute tercijarne metode te proizvodnju vodika. Ovo je u skladu s traženjem rješenja za nisko ugljičnu budućnost, koja istovremeno generira prihode s kojom bi se ta istraživanja financirala. HEP bi na sličan način imao koristi od ovog pristupa.

U kontekstu prioriteta iznesenih u domeni energetske politike:

Slazemo se s:

1. promicanjem energetske tranzicije i obnovljivih izvora energije;
2. povećanjem energetske samodostatnosti i učinkovitosti te tranzicijom na čistu energiju;
3. uvođenjem naprednih digitaliziranih energetske sustava, mreža i skladištenjem energije;
4. dekarbonizacijom, uklanjanjem, skladištenjem i oporabom ugljikovog dioksida;
5. energetskom obnovom zgrada i suzbijanjem energetskog siromaštva.

U pronalasku načina da se ostvare gore navedeni ciljevi, bitno je osigurati kvalitetno korištenje javnih sredstava koje nužno podrazumijevaju provedbu robusnih *cost benefit* analiza svih predloženih mjera. Financijska sredstva EU dobro su došla u ovom pogledu, ali podrazumijevaju financijsko sudjelovanje hrvatskih poreznih obveznika. Kako bismo ostvarili maksimalne pozitivne rezultate ovih sinergija, važno je biti svjestan fiskalnih realnosti. Pozdravljamo transparentnost Strategije u priznanju na 100. stranici da postojeći modeli subvencioniranja obnovljivih izvora energije nisu održivi. Dodatno, svaka promjena politikâ nužno znači transfer troškova i koristi među sektorima društva. Bitno je osigurati da najveći i najneefikasniji konačni potrošači pošteno doprinose u snošenju troška prilagodbe na nisko ugljičnu ekonomiju.

Djelomično se slažemo s navedenim prioritetom:

1. Istraživanje, razvoj i primjena novih tehnologija:

Domaći tehnički i financijski kapaciteti su previše ograničeni da bi hrvatski akteri samostalno uspjeli u ovoj domeni. Mogućnosti za komercijalizaciju te primjenu novih tehnologija su još manje razvijeni.

U potpunosti podupiremo korištenje i razvoj hrvatskog znanja, ali vjerujemo da se to znanje praktički može iskoristiti u suradnji s tehnološkim i financijskim partnerima u EU, SAD-u i dalje.

Ne slažemo se s navedenim prioritetom:

1. Ulaganja u čiste tehnologije povezane s vodikom

Nemamo ništa protiv tehnologija vezanih uz vodik, međutim, radije bismo da Strategija pristupi pitanju ostvarenja nisko ugljične ekonomije na tehnološki neutralan način. Takav bi pristup povećao vjerojatnost uspjeha državne pomoći, jer se pomoć države ne bi ograničila na jednu, unaprijed odabranu tehnologiju. Nije nam jasno zašto bi Strategija eksplicitno preferirala jednu tehnološku

mogućnost među mnogima. Primjereniji nam se čini pristup u kojemu politike podržavaju tehnološki napredak općenito, bez osobite preferencije za jednu tehnologiju. Takav bi pristup smanjio percepciju pristranosti, odnosno korupcije u Hrvatskoj.

Dodatna razmišljanja

Kako Strategija ne spominje pitanje izlivanja nafte i prirodno curenje nafte i plina u Jadranskom moru zanima nas je li Hrvatska pokušala s Italijom pronaći zajedničko rješenje za ove probleme? Odnosno, je li tražila tehničku pomoć i/ili savjete od ostalih zemalja članica EU, relevantnih EU organizacija ili privatnog sektora? Dalje, razmišlja li Hrvatska o uključenju Albanije i Crne Gore u ovu problematiku? Naime, ovo bi bio jedan konkretan znak podrške zemljama Zapadnog Balkana na njihovom putu k punopravnom članstvu u EU.

Zaključak

Dostavljamo ove komentare kako bismo pomogli državi pripremiti što jasniju, konzistentniju i cjelovitiju Strategiju, naglašavajući multidisciplinarne elemente tog procesa. Crodiasporina rasprava na Energetskom panelu 30. listopada u sklopu Crodiasporine konferencije 2020 čini sastavni dio ovih komentara. Radujemo se povratnim informacijama na naše ideje i stojimo relevantnim tijelima na raspolaganju za sva daljnja pitanja.